

Шўм-чон изолык

МАРИЙ ПРАВОСЛАВНЫЙ ЖУРНАЛ 1-ше (153) №, 2026 ий январь

Йошкар-Оласе да Марий Элысе Высокопреосвященнейший митрополит Иоаннын благословитлымыже почеш

ЙОШКАР-ОЛА ДЕН МАРИЙ ЭЛЫН МИТРОПОЛИТШЕ ИОАННЫН РУШ ПРАВОСЛАВНЫЙ ЧЕРКЫН ЁШАНЛЕ ШОЧШЫЖО-ВЛАКЛАН РОШТО САЛАМЛЫМАШЫЖЕ

*Уло айдеме тукумым утараш манын,
Господь Юмо таче мемнан деке
Пылпомыш гыч толын.*

Йöратыме ача, иза-шольо ден ака-шўжар-влак! Таче Христос Шочмо кугу пайрем. Тиде мемнан утаралтмашын тўналтышыже. Мландымбаке Христос Юмо – Корно, Чын да Илыш – толын. Шке шочмыж дене Юмо Аза тынысым конден, а мландымбалысе кўчык илышыжын подвигше дене Тудо еншамычлан тынысым пöлеклен.

Христосын Шочмыжо кок тўжем ий утла уло айдеме тукумым уэмда. Тунам Вифлеем олаште Юмо Аза шочмо нерген увер тўня мучко шарлен да ты увер таче мартеат

Юмын властью да куатше дене аралалтеш. Тудын шочмыж дене мландымбалысе жапыш курымышлык шынген пурен, чынын волгыдыжо да Юмым палымаш дене кече семын волгалтарен.

Юмын Йöратымашыже мландымбалне айдеме эргын тўсшö дене капым налын. Тўняшке Юмо толмо нерген айдеме тукумын уло историйже тунамсек таныкла. Суксовлак гоч пылпомыш каласен: «Ида лўд! Мый тыланда кугу куаным увертарем, тидыже уло калыклан йывыртymаш лиеш: таче Давидын олаштыже тыланда Утарыше – Христос, Господь – шочын!»

Умбакеже - 2-шо лаштыкыште

Ты событийын кугытшым тўня иканаште умылен огыл. Юмо Аза шочмылан шукынжо ўшанен огытыл. Христосын Шочмыжо тўрлө курымлаште илыше чыла еглан лийын. Тудын шочмыжо у курымым тўнгалын датўнян пы- тартыш кечыж марте мландымбалысе илы- шым пылпомышысо курымашлык илышын куанжылан ямдылыше чудо лийын коদেশ.

Юмын капым налмыж деч вара кажне тат курымашлык дене темын, вет Христос чыланыштан да эрелан шочеш. Юмын нимоат ожнысыш ок кусаралт, Тудын дене эртыше уке, чылажат курымашлык. Сандене меат, XXI курымышто илыше-влак, Утарышын шочмыж нерген уверым колынна. Юмын куатше да кугу уш-акылже вес тўнян законжым мландымбаке конден. Но Утарышын кондымо законлан айдеме тукым кужу жап торешланен. Йонгылыш лийын, Юмо ваштареш кучедалше-влаклан Господь могай кугу чытымашым да йоратымашым ончыктен?! Мыланнат, ўшанымаште лушкыдо да сулыкым йоратыше-влаклан, мыняр чаманымашым да поро кумылым ончыктен?!

Айста тоштым шарнаш она тўнал, а кызйтсе жапым да шкенан кызит могай улмынам ончалына. Христос Шочмо пайрем куан мыланна кужунлан сита мо? Тудо огыл, а ме тудын деч торлена, Юмым монден, мучашдыме шўлыкан пашаш шунгалтына. Туге гынат Поро Юмо мемнан деч ок коранг,

Тудын сōрымыжō вашталташ лийдыме: «Тўня пытымешке, Мый кече еда тендан дене пырля лиям». Рошто куан мемнан деке кажне ийын пōртылеш. Курымак мемнан дене улшо Господь мыланна уэш да уэш почылтеш: але Юмо Аза, але Утарыше, але колымашым Сенгыше семын – мыланна Пылпомышысо Кугыжанышыш нангайыше корным шарныкта. «Тыланда тыныслыкым кодем, Шкемын тыныслыкем тыланда пуэм» манын, Утарышын каласыме мутшым эре колына. Мемнан дечат йōратымашым вучышо Юмын Йōратымашыже тыгай кугу.

Шерге ача, иза-шольо ден ака-шўжар- влак! Христос Шочмо кугу пайрем дене тендам саламлем! Шерчаште кийыше Юмо Аза Христослан таче ме, шке сулыкна верч ōкынен, вуйнам савена, Тудын ончылно шыпак кумалына, мемнан шўмнан шерчашкыже пураш да мландымбалысе илышнан корныжым волгалтараш йодына. Шўм-чонна гыч лекше сōрвалымынам Господь тыгай Кугу кечын колеш, Тудын деке ўнгышын лишемше- влаклан ушым пуа да арала манын ўшанена. Юмо эре мемнан дене пырля, сандене Юмылан ўшанымаште пенгыдын да лўдде шогаш тўнгалына!

Христосын Шочмыжо,
2025/2026 ий,
Йошкар-Ола

Господь дене ушнымаште кугун пагалыме чыла пастырь, инок да инокине-влак, Юмым йоратыше мирян-шамыч, шерге иза-шольо ден ака-шўжар-влак!

Нине поро пўрымашан кечылаште Святой Православный Черкын тичмашлыкше мемнан Иисус Христоснам – Шочшо Господьым да Утарыше Юмым – ойырте-малтше кугу куанымаш дене чапландара!

Тидын нерген ме апостол Лукан возымо Евангелийыште лудына. Ты йўдым пасушто кўтўм оролышо-влаклан Господьын Суксыжо каласен: *«Мый тыланда кугу куаным увертарем, тидыже уло калыклан йывырымаш лиеш: таче Давидын олаштыже тыланда Утарыше – Христос, Господь – шочын. Теве тыланда пале: те вўдыл пыштыме Азам муыда, Тудо шудо шерчаште кия»* (Лк. 2:11–12).

Юмо Азан шочмыжо, Тудын айдеме капым налмыже – тиде мыланна умылен керташ лийдыме кугу тайне. Пророк Исайа манмыла, Господь Иисус Христосна «шўртнымў кўыш» савырнен (Ис. 8:14). Кугешныше

ВОЛЖСК ДЕН ШЕРНУРЫН ЕПИСКОПШО ФЕОФАНЫН РОШТО САЛАМЛЫМАШЫЖЕ

шуко айдемын ушыжо тиде кўэш шўртнен, вет сулыкын поргемешыже пижше айдеме тукумым Юмо йоратен кертеш да тидлан кўра чыла чаракым сенга манын, нуно ўшанен огытыл. *«Юмо тўням туге йоратен, Ик Шкет Эргыжымат пуэн; Эргыжлан ўшаныше иктат ынже йом, а курымашлык ылышым налже манын, тыге ыштен»* (Ин. 3:16). Юмын ўрыктарышын шонен пыштымыжым шукташ манын, Юмын Эрге шочын да айдемын пўртўсшў ден Юмын пўртўсшым иктыш ушен. Сандене Шочшо Господь да Утарыше – чын Юмо да чынжымак Айдеме.

Юмо чыла ўдырамаш кокла гыч Эреак ўдыр улшо Мариям ойырен налын. Тудо Юмын Эн яндар Аваже да православный христиан-влакын курым-курымаш Аралышыже лийын.

Юмым шочыктышо Эн святой Ава ўмбаке кажныже ўшан дене ончена, Тудын святой молитваже полшымо дене Юмо деч кугу полшышым да пытыдыме порылыкым йодына.

Йоратыме ача, иза-шольо ден ака-шўжар-влак!

Христос Шочмо волгыдо пайрем да У ий дене чылададат шўм-чон куан дене саламлем! Тендан ўмбаке Юмын благословенийжым ўжам, ылышысе чыла ойгым да неле тергымашым сенгаш тыланда кўргў куатым да пенгыдылыкым йодын кумалам. Мыланна ончыктымо кугу чаманымашыжлан Юмылан таум ыштена да чыла ойго ден умылыдымаш эртат манын ўшанена. Утарышын Шочмыжлан куаныманам нине кечылаште кугу нелылыкыште улшо, ўшаным йомдарыше да шўлык дене авалтше-влак дене пайлена. Лишылна-влаклан полшымына тек нунылан чын ўшанымашым, ўшаным да йоратымашым муаш полша. Аминь!

+ ФЕОФАН,

Волжск ден Шернурын епископшо

Христосын Шочмыжо,
2025/2026 ий,
Волжск ола

МАРИЙ ТИШТЕ КЕЧЫН ЮМЫЛАН ТАУШТЕН КУМАЛМЕ ГОДЫМ ШҰМ-ЧОН СУРГАЛТЫН

Кундемыштына Марий тиште кече 1990 ий гыч палемдалтеш. 1775 ий 10 декабрыште Санкт-Петербург олесе книга кевытлашке «Сочинения, принадлежащие к грамматике черемисского языка» савыктышым ужалаш луктын. 250 ий ончыч лийше ты поро паша мемнан жапыште йоратыме пайремын негызше лийын.

ВЕНИАМИН ПУЦЕК-ГРИГОРОВИЧ

Тунам Озангын митрополитше Вениамин Пуцек-Григорович Юл воктене илыше татар, чуваш, марий-шамычын да тораште огыл верланыше одо (удмурт) калыкын йылмыштым шымлыме пашам вуйлатен. Шкеж нерген ме 2020 ий декабрыште лекше «Шұм-чон изолык» журналыште кұчыкын возенна ыле. Но ты поро ег нерген кызытат шарналтыман.

Тудо Полтаве воктенысе Лохвицы илемыште шочын-кушкын, тынеш пурымо лұмжō Василий лийын. Вениамин лұмым монах лияш ұп пұчмō йўлам эртымыж годым пуэныт. Ачажын Григорий лұмжō да аважын Пуцек православный поляк тукум гыч улмыжо Пуцек-Григорович фамилийыш савырнен. Василий Киевысе духовный академийыште тунемын. Озанг ден Свяжскын архиепископшо Иларионын (Рогалевскийын) йодмыж почеш 1732 ийыште тудым да эше икмыняр тунемшым Озангысе духовный семинарийыш туныкташ колтеныт. Тудо ўмыржын кугурак ужашыжым ты кундем да тысе калык-влак дене пенгыдын кылден.

Владыка Вениамин 1769 ийыште чуваш грамматикым савыктен

луктын, ончылмутыштыжо тыге возен: «Южышт лишне да тораште илыше калык-влакын веле огыл, а шукерте ожно илыше-влакынат йылмыштым могай-гынат амал дене тунемыт. Мыланна тугеже пеленна илыше да обществынан ужашыже улшо калык-влакын йылмыштым палаш утларак тыршыман, вет тыгай тыршымаш кугу пайдам конден кертеш. Кō нунын дене йыгыре ила да пырля пашам ышта, чылан тидым палемдат».

Озанг духовный семинарийын ректоржо да Спасо-Преображенский монастырьын архимандритше Платон (Любарский) владыка Вениаминын могай улмыж нерген тыге возен: «Яндар чонан айдеме, осалже йоршынат уке, чыным йората, його-шамыч деке пеш строгий, шкеже шотан, шинчымашым шараш чот тырша, мо кўлешым чаманыде пуа, наукум йората, подчиненный ден йорло-влакым арален налеш, тыматле, унам ончен мошта, айдалийже ыштымым да шакше койышым чытенак ок керт».

Владыка Вениаминын вуйлатыме жапыште Новокрещенский школла оксам ойырым чарненыт, Озанг духовный семинарийын оралтыже кок гана йўлен, кокимшо ганаже Пугачевын отрядше йўлалтен. Чыла нелылыкым сенаш владыка уло вийжым пыштен. Теве 1771 ийыште Россий мучко чума шарлен, шуко тўжем ег колен. Владыка Юмын Аван Седмиезерный Смоленский иконыжым Озангыш крестный ход дене молгунамсе деч ончычрак кондаш кўштен, тудын ончылно молебным шкеак служитлен, да осал чер эртен.

Владыка пытартыш ийлаштыже

СО Ч И Н Е Н И Я
п р и н а д л е ж а щ и я
к ъ
Г Р А М М А Т И К ъ
ЧЕРЕМИСКАГО ЯЗЫКА.

ВЪ САНКТ-ПЕТЕРБУРГѢ
при Императорской Академіи наукъ
1775 года.

Озан ола деч тораште огыл верланыше Седмиезерный монастырьште илен. Пенсийжым да мыняр уло оксажым ты обительысе «шокшо» храмын иконостасшым шӧртньӧ дене леведаш да нужна кресаньык-шамычлан киндым пуэдаш кучылтын. 1785 ий 21 июньшто колымекеже, владыкын кумылжым шуктен, тудым Озагысе собор воктене огыл, а обительысе Вознесенский соборын пурла веланже тоеныт. Тойымо деч вара 114 ий эртымек, 1899 ийыште, соборым ачалаш тӱнгалынит. Озан ден Свяжскын архиепископшо Арсенийын (Брянцевын) кӱштымыж почеш владыка Вениаминын мощыжым кӱнчен луктынит. Ты пашам пустыньын тунамсе наместникше преподобный Гавриил (Зырянов) да эше кок монах шуктеныт. Нуно вара тыге каласкаленыт:

– Кӱнчымӧ годым эн ончычак ойлен мошташ лийдыме тамле пушым шижынна. Гробницым эрвелым эрыктымек, колоткам леведме бархатым ужынна. Тидын нерген владыка Арсенийлан увертаренна. Тудын толмек, 21 февраль гыч пашам умбакыже шуенна. Шӱгар она чылт шӱйын роткылген ыле, сандене владыка Вениаминын капшым канде бархат веле авырен. Тудым нӧлталмек, чолка (малиновыи) тӱсан митрым, шемалге-канде облаченийым ужынна. Изиш гына тӱкалтыме дене митре ломыжыш савырнен, а Святитель тугак тичмаш киен. Чурийже ош шыште гай ыле. Санга деч кӱшнырак вуйжо чара лийын гын, шенгелныже шышталге ӱпшӧ кужу да нугыдо кодын. Кужу кошар пондашыже суремше, нерже вияш, умшаже петырныше, кумымо

шинчаже малыше еным ушештарен... Илымыж годсо портретше дене танастарымаште тыште тудо моторрак лийын: ны шонгын койын огыл, ны куптыржо лийын огыл.

Святительым уэш храм воктек тоеныт, но ты храмым 1917 ий деч вара сӱмырен шуэныт, сандене капше кудо тураште кийымым кызыт лачшым огыт пале.

Чуваш калык, владыка Вениаминын суапле пашажым кӱкшын аклен да шкенжым кугун пагален, Седмиезерный монастыреш тудлан чапле памятникым шогалтен. А ме кеч поро мутым каласен кодена.

МАРЛА ЛИТУРГИЙ

Марий грамматикым 250 ий ончыч лукмо лӱмеш 10 декабрьште Йошкар-Оласе Благовещенский кафедральный соборышто марий йылме дене пеш чапле кумалмаш эртаралтын. Юмын литургийым Йошкар-Ола ден Марий Элын митрополитше Иоанн, Волжск ден Шернурын епископшо Феофан да Минусинск ден Курагинын епископшо Серафим пырля вӱденыт. Архипастырь-шамыч дене пырля Йошкар-Оласе епархиальный управленийын секретарьже иерей Димитрий Дьяков да мемнан митрополийысе марла мутланен моштышо клирик-влак служитленыт. Черке мурым «Благовест» архиерей хор ден Курыкмари районсо приходла гыч чумырымо хор муреныт.

Тыгай кугу кӱкшӱт дене эртарыме кумалмашыш калык Йошкар-Ола гыч веле огыл, районла гычат толын. Сулыкым шочмо йылме дене касараш

йӧн лийын. Апостол-влакын серышыштым да Поро Увер гыч ужаш-влакым церковнославянла да марла лудыныт. «Ушанымашын символжым», «Пылпомышто улшо мемнан Ачана» молитвам прихожан-шамычат кок йылме дене муренят. Владыка Иоанн алтарыште Юмылан уло йӱкын тауштен кумалын, а мемнан шӱм-чон сургалтын, ушыш шонымаш пурен: *«Марий возыктыш шотышто Юмо дене тыге раш мутланымаш пеш кугу куатан, тиде кӱкшытым але марте эртарыме чыла мероприятий дене тангастарашат ок лий».*

Марий калыкым сотемдараш полшышо митрополит Вениамин (Пуцек-Григорович) ден Марий кундемыште чон йӱлен тыршыше кажне архипастыр, пастыр ден просветительым Литургий деч вара эртарыме литияште лӱмышт дене шарналтеныт, нунылан Юмын чаманымашыжым йодыныт. Владыка Иоанн службо мучаште тыге ойлен:

– Марий йылме дене икымше грамматике лекмылан 250 ий темме дене чыладам шокшын саламлем. Юмын кугу порылыкшо дене марий калыклан возыктыш пуалтын. Тудын полшымо дене марий егын шӱмешыже святой ушанымашын порылыкшо возалтын. Тынеш пурен, тудо ынде Пӱрышӧ Юмым шочмо йылмыж дене чапландарен кертын да святой илыш дене илаш тыршен. Юмын мут кагазеш возалтын, Господь мемнам шочмо йылмына дене туныкта, духовно сотемдара. Калык уло чон дене Юмым мокташ, ваш йӧратен, тынысын да ласкан илаш тунемеш. Ме ынде 10 декабрьыште кажне ийын архиерей чин дене тыгай Литургийым служитлаш тӱнгалына.

ПАЙРЕМ МУТЛАНЫМАШ

Литургий деч вара Православный рӱдерыште «Марий кундемысе калыкым сотемдарымаште марий возыктышын рольжо» пайрем мутланымаш эртен. Шӱдӧ ий утла ончыч марий йылмыш ятыр книгаг кусарыше священник Гавриил Яковлев нерген «Марий калыкын апостолжо» видеофильмым онченна. Поэзий пӧлекым Татьяна Пчёлкина ыштен, «Шокталте, шольым» почеламутшым лудмыж годым Сергей шольыжо ске талантше дене калыкын кумылжым тарватен.

Морко районысо Коркатово рушарня школын тунемшыже-влак икмыняр мурым рушла да марла муралтеныт. Пайремым М. Шкетан лӱмеш Марий национальный драмтеатрын актержо Алексей Тетерин вӱден.

Марий тисте кече кузе шочмо нерген иерей Иоанн Милютин каласкален. В.М. Васильев лӱмеш МарНИИЯЛИ-н пашаенже-влак Надежда Федосеева ден Марина Ипакова XIX – XX курымласе просветитель-влак дене палдареныт. Йошкар-Оласе епархийыште кусарыме пашан кызытсе лектышыж нерген «Елеон» экскурсионно-паломнический службын директоржо Григорий Михеев каласкален, вет марий яллаште 2014 ий гыч Юмын литургийым марла служитлымаш тудын проектше почеш тӱнгалын.

«Марий йылмыш кусарыме Библий 2026 ий тӱнгалтыште савыкталт лекшаш», – куан уверым каласышт Марий митрополийын Кусарыше комиссийжым вуйлатыше протоиерей Николай Чузаев ден Библийым кусарыше институтын литературный редакторжо Лариса Орзаева. Нуно ты паша кузе каен шогымо дене палдареныт. Марий митрополийыште тылзе еда лекше «Шӱм-чон изолык» православный журнал нерген тудым чумырышо Денис Смирнов ойлен.

Мучаште Йошкар-Ола ден Марий Элын митрополитше Иоаннын Тауштымо серышыжым Григорий Михеевлан, Лариса Орзаевалан, «Морко мланде» райгазетын тӱн редакторжо Анатолий Титовлан, музыкант-композитор Артемий Смирновлан, «Чон сорта» радиопередачым ямдылыше да вӱдышӧ актрисе Любовь Купсольцевалан, Морко район Арын селасе Рушарня школын туныктышыжо Лариса Яковлевалан кучыктеныт.

Марий митрополийын эртарыме чыла пашаже шочмо йылмынам арален кодымаште кугу полыш лиеш манын ушанен кодына. 2025 ий 10 декабрьыште пайрем кузе эртыме нерген Йошкар-Оласе епархийын сайтыштыже да ВКонтакте социальный сетын «Православие в Марий Эл» лаштыкшыже ончаш лиеш.

А. ЧЕМЕКОВА

ЮМО ДЕЧ ПРОЩЕНИЙЫМ ЙОДСА, ДА ЧЫЛА САЙ ЛИЕШ

Тачысе кечын илышыштына тынар шуко алгаштарымаш да кумылшупшмаш ешаралтын. Святой ача-шамыч тачысе кечына нерген ойлен коденыт, пуйто тугай жап толеш, кунам алгаштарымаш кугу толкын гай уло тўня мучко шарла. Лач тыгай толкыныш ме таче логалынна, пагалымем-шамыч.

Алгаштарымашыже тугай чот кугу, а меже, иза-шольым ден ака-шўжарем-влак, моткоч ўнардыме улына. Юмын полышыж деч посна тўсен огына керт. Юмын полышыжо лийже манын, эрдене обязательно молитвам лудман. Молитва деч посна кечым идат тўнал. Кō могай йўла почеш ила – тиде керек, но эрденысе молитва чыаланат иктōр пуалтын!

Кōн йыжынже уке, чылажым тичмашнек лудын ок керт, тыгайлан преподобный Серафим Саровский эрденысе молитвам кўчыкемден возен пуэн. Шарныза: эр еда молитвам лудманак! Тыге Юмо деч благословенийым налат да умбакыже шке пашат дене каен колтет. Юмым шарнен илыман.

Языкыш пуримо деч да осал деч шкем арален налаш пеш неле, конешне. Но иктаж вере йонгылыш лийында, сулыкым ыштенда гын, тунамак тудым касарыза, ўнышын Юмо деч прощенийым йодса – да чыла сай лиеш.

Кастенат обязательно кас молитвам лудса. Тушто ўкынымаш нерген, кече мучко иктаж-мом удам ыштыме нерген раш каласалтын. Кас молитва гоч ме йўдна ласкан эртыже манын, Юмо деч благословенийым йодына. Тиде чылажат чоннам дьяволын алгаштарымыж деч утарашлан кўлеш.

Ужыда, иза-шольым ден ака-шўжарем-влак,

кузе Юмо чылажымат тўналтыш гыч мучаш марте шонен ыштен. Ме христиан илышнам тачак ончыкылык курымашлык илышлан ямдылен илен эртарышаш улына. Преподобный Серафим Саровский манмыла «Чон кап деч ойырлымыж годым шкенжым куаныште ужеш гын, могай чот йывырта. Куанже курымашлык лиешыс. Ойго тудлан, кō язык коклаш логалеш».

Иоанн Крестьянкин оила: «Чоным капше гыч лекмыж годым Суксо ден ия вашлийыт. Чон тудыж деке кая, кудыжлан айдеме служитлен илен. Илышыжым чын илен эртарен гын, аралыше Суксыжо эре пеленже, тугеже чон Суксо деке кая. А айдеме языком ыштылын илен да языкшым касарен огыл гын, шўмыштыжō шыдым ашнен илен гын, тунам чон обязательно ия деке кая». Ида мондо тидым, пагалымем-шамыч. Тиде чылажат чонланна утаралташыже полша.

Архимандрит Иоанн (БАРСУКОВ)

Тидым мылам мемнан черкын прихожанкыже каласкален. Тудын ачаже Николай 1928 ийыште шочын. Селасе черкым, революций деч вара петырымеке, клубыш савыреныт. Тушто калыклан кином ончыктеныт, тўрлō мероприятийым, погынымашым эртареныт.

Икана Колюш моло йоча-влак дене пырля кином ончаш каен. Май тўналтыште уремыште юалгылан кōра клубышто конгаш олтен петырыме улмаш, тудыжо эше йўкшенат шуын огыл. Рвезын верже лач конгашенгеланрак логалын. Шокшышто ырен, тудо мален колтен. Кино пытымеке, Колюшым ала нигō ужын огыл, ала йолташыже-влак мыскара семын помыжалтен огытыл, но тудо клубешак мален кодын. Трук кўдырчō йўкеш помыжалтын. Волгенче волгалтме годым клуб кōргō кечывалымсыла волгалт каен. Тиде жапыште рвезе пырдыж мучко кечыше юмонга-влакым ужын, пуйто клубат огыл, а черке. Рвезе окнам почын лектын куржын. Мōнгыштō коважлан ужмыжым каласен. Кечывалым клубыш уэш миен ончалын, но тушто плакат дене сōрастарыме пырдыж гына лийын.

Вет ойлат, кажне черкын шке суксыжо уло. Черкым петырыме, я шалатыме, тудо садак туштак кодеши. Черке олмышто суксо дене святой-влак тыгакак службым нангяят.

Лидия АЛПАЕВА шарнымашым возен налын

ЙӖРАТЕМ, САНДЕНЕ...

Урок деч вара Артём йолташыже-влак дене пырля кинош каен. «Йӱк деч посна» режимыш шындыме телефонжо сумкаштыже сеанс мучко эркын чытырнен киен, а рвезе шекланен огыл. Фильм пытымеке, телефонжым ончалын, а туштыжо аважын латкок гана йынгыртымыжым ужын да моткоч писын мӱнгыжӧ куржын. Визымше пачашыш кузе кӱзен шумыжымат шижын огыл. Пачер омса комдык почмо киен. Погынен шогалше пошкудо-влак коклаштышт шыве-шыве мутланеныт: «Ойгыжо, ойгыжо могае...». Пачер кӧргыштӧ эм пуш шарлен, аваже, вуйжым кучен, эн тора луышто кидше дене ӱпшым туржын шинчен. Кухньо гыч коважын йӱкшӧ шоктен:

– Алло! Туге... Колен. А кӧ пала, кузе... Мо? А-а, очыни, изарнян тоена...

Ачажым тойымо кече марте Тёмалан чылажат шучко омыла чучын, эсогыл шӱгарлашат ачажын колымылан ӱшанен огыл, вет тудыжо колоткаште, ош пеледыш-влак дене леведалтын, малышыла койын киен. Икмыняр пӧръенгын колоткам, комдышыж дене петырен, келге лакыш волташ тӱналмеке гына Артём помыжалтме гай лийын шортын колтен. А аваже, «Славиқем» манын, лаке тӱрыш урмыж шунгалтын. Йӧра коваже кучен шуктен.

Ужаташ толшо-влак, ик радамыш шогалын, лакыш рокым поче-поче кудалтен эртенят. Сур шовычан ӱдырамашын черетше шумек, Тёман коваже пӱйжӧ вошт мыскылен пелештен:

– Ой, мемнан Тачананат тыште, ужат? Адакше кузе туддеч посна?

Тыгай ой дечын ӱдырамаш уло капшыге чытырналт каен да, онжым ыреслен, ӧрдыжкӧ коран шогалын. Тёма тудын ер гае яндар да

канде шинчашкыже ончалын. Ты шинча тудлан моткоч палыме, лишыл лийын, ӱмбакыже ачажын ончымо гай чучын колтен. «Тидыже ачамын шӱжаржыс!» – тогдаен Артём. Пытартыш гана тудым иктаж шым ий ончыч ужын, вет ешыштышт Таня кокам жаплен огытыл. Тудын нерген коваже эре удам ойлыштын:

– Юмылан ӱшанымыж дене ынде ушыжо каен! Кужу урвалтан тувырым чиен шынденат, йӱдшӧ-кечыже Библийжым лудеш, каныш кечыжым эре черкыште эртар. Мо ушыштыжо, кӧ пала... Ала мыланна шыпак осалым ыштылеш? Шинча ынже воч манын, йолчиемышкына вӱргене оксам пыштен кошташ кӱлеш.

– Кӱлеш-оккӱлым ида ойлышт! Намыс огыл мо тыланда? – оныкуважым чараш тӧчен Тёман ачаже: – Таня – Юмылан кумал илыше, ме тудын казаварняжымат огына шого.

Кызыт тиде изи капан йытыра ӱдырамашым пыдал налше нигӧ лийын огыл. «Уке, ачамын гаяк шинчан айдеме нигузе осал лийын ок керт», – шоналтен Артём да калыкын шӱгарла капка велке лупшалтмыж жапыште Таня кокаж деке куржын миен ӧндал шынден, а тудыжо изажын эргыжым чылт шупшал пытарен, шкеже ойлаш тыршен:

– Тыланет кызыт моткоч йӧсӧ, палем. Но ит ойгыро. Колымаш уке! Уке тудо, умылет?

– Кузе уке?! Ачам теве йӱштӧ рок йымалне кия, а те «Колымаш уке-е-е-е!» ойледа, – мӱгырен шортын колтен Артём.

– Колоткаште айдемын шӱйшашлык капше гына кия, а чонжо ила да курымеш илаш тӱналеш. Молитвам луд, шольым, Юмым сӧрвале. Тек Тудо ачатлан куштылгым ышта.

– Ом мошто мый! Молитвамат ом пале-е-е...

– Нимат огыл. Ачатым йӧратет гын, уло

чонет дене «Юмо серлаге!» манын ойло. Яндар чонетын йодмыжым Юмо колеш. Теве тылат ырес, шўйышкет чий да нигунам ит кудааш. Ырес – тиде мыланна верч пудалалтше йоратымаш. Тыйже тынеш пурышо улатыс, Тёма... Азат годым тынеш пуртенна, но тиддеч вара ны ачат, ны тый черкыште лийын огыдал. Чаманаш логалеш, ачат ынде тидым тёрлен огеш керт, а тый шкаланетат, ачатланат полшен кертат. Молитвам луд, а ачатын ныллыже кечын шўгарлашке тол. Часамлаш пурымаште тыйым вучаш тўналам.

Тыге ойлен гына шуктен, пушенге кокла гыч Тёман коваже лектын, Татьяна ўмбаке кержалтын:

– Муын жапым ляпкен шогаш! Чылан кылмен, шужен пытенит, колышо еным шот-рат дене уштынешт, а тый рвезын вуйжым агыртыл шогылтат!

Артёмым согаж гыч руалтенат, автобус могырыш вўден нангаен...

Артём ончычшо ыресым чияш тоштын огыл, кажне кастане кидыштыже кучен, кокажын мутшым шарналтен шинчен: «Мыланна верч пудалалтше йоратымаш». Ты татыште рвезе ачажым шарналтен шортын. Икана тунаре чот йөсө лийын, «Господь, ачамым серлаге!» манын Юмылан пелештен колтымыжымат шижын огыл. Вара эше да эше ойлен... Да тугай ласкалыкым шижын, пуйто чоныштыжо лыве-влак куанен чонгештылыныт. Тунам Тёма ыресшым шўйышкыжō чиен шынден да тетла кудашын огыл.

Ачажын нылле кечыже марте лумат мландым леведын, ерымат ий налын. А нылле кечынже игече чотак йўкшемден шынден. Тёма эрдене эр кынелын, шокшынрак чиен, шўгарлашке куржын. Таня кокаж дене коктын часамлаш пуреныт. Татьяна тудлан кидышкыже сортам чўктен кучыктен:

– Шыпак шого да семынет Юмым сөрвале. Тудо тыйым садак колеш.

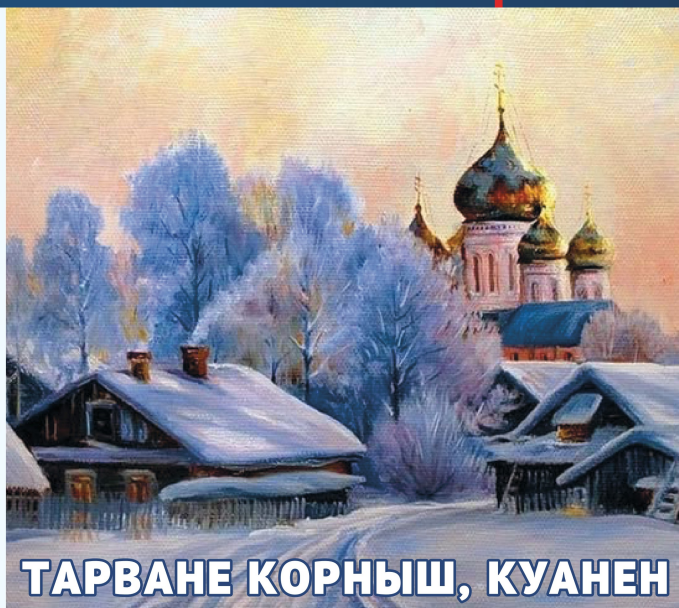
Алтарь гыч батюшка лектын, панихидым служитлаш тўналын. Службо годым Артём, шинчавўдшым ўштын, кокажын туныктымыш семын «Господь, ачамым серлаге!» манын пачаш-пачаш ойлен. Службо мучашлалтмеке, вийдыме гай кўвар ўмбаке сукалтен шинчын да сөрвален пелештен:

– Господь, Тый мыйым колат гын, палым пу!

Чынак ик секунд гыч алтарь гыч ош лыве чонгештен лектын, черке кўргыштō ик йырым ыштымек, Артёмын кидкопашкыже шинчын. Рвезе чот ормыж дене тарваненат кертын огыл: тыгай йўштō игечыште лывыже кушеч лектын? А лыве изиш шинчалтен да, мотор шулдыржым лупшалын, кўшкō чонгештен йомын.

– Господь, кугу тау Тылат! – чот куанымыз дене пеле йўкын каласен Артём. Ачаж дене кыл улмылан моткочак йывыртен, тиде кылым тудо тетла нигунам огеш кўрл: ачаж верчын ончыкыжымат кумалаш тўналеш. А кушто молитва йонга – тушто йоратымаш ила, тушто колымаш уке!

Наталия РОГОЗИНА

ТАРВАНЕ КОРНЫШ, КУАНЕН

Эмлымверыш верештым шошым,
Родо-тукуйем ойгандарен.

Илаш-колаш илыш верч кучедалым,
Шўртō мучашыште тудо кечен...

Вес тўня гыч Киямат толын перныш,
Колышо авам, ковам, изам,
Нунат шўрангыштыч пеленже –
ЮМЕМЖЕ кодыш арален!

Киносўрет гай ужым илышемем:
Вот школышко йоча мый куржталам,
Кугу лиймек, олаш лектын кудальым,
Тунемым чулымын, чыла палаш тыршен.

Ешна кугу, иза-шўжар-влак ыльыч,
Полышым вученыт мый дечем.
Вуйым шым шупш: кертмемак семын
Ялышке «чонгештылын» полишем...

«Ачат колен» ман возыман кагазым
Мый кидыш нальым, шўм ишалт корштен.
Шукат ыш лий, адак ойган уверым
Мыланем кондышт: «Ават каен».

Изам ешанге, пиалым муыч коктын,
Посна сурт-печым погышт пелаш ден.
А мыйын кидешем ныл шочшо-шўжар кодо.
Манаш лиеш, аваштым алмаштем...

Вашлийым качым, тарватышна сўаным,
Лийым тыманмеш оръен.
Шым керт шке шочшылан мый куаналын,
Пўрымаш кодале ойырен.

Улам ава, ака, кока, кова мый
Шўжарем-влаклан, тыгакак пелашем.
«Курска, ача, коча, чўчў» манмылан
Тудо ила пешак кугешнен...

Эмлызе пўръян йўкеш помыжалтым:
«Шем вийым кертна ме поктен колтен,
А ынде, шўжарем, виет погалын,
Тарване корныш куанен.

Ты корно пиалан, тазалык корно,
Ешет дене илаш келшен!»

Коране мый дечем шем шучко чер,
Господьын полшымо ўшан ден!
Каваште сылне кече, пеш чевер,
А мые шижым илыш ямым!

Нина ЩЕРБАКОВА,
У Торъял район

ПЫРЧЕСЫМ ПОДЫЛ ШУКТАШ ДА СОБОРОВАНИЙЫМ ЭРТЕН КЕРТАШ...

Теле. Пургыжыкта. Колхоз машина дене ола гыч пörтылына: шофёр, председатель да мый. Корнышто мемнам инспектор чарыш. Шофёр машина гыч лектын, документшым ончыктыш. Ала-мом кутыркалат. «Корно правилым ыжна пудырто гай чучеш», – вачыжым туртыкта председатель, да шофёрланна полшаш шонен, коктынат машина гыч лекна. Инспектор чыла тергыш: фарым, подфарникым, оравам – чыла сай, нимо деке пижедылаш, но трук двигательным ончыкташ йодо.

– Номержым тергена, – манеш.
– Тыгай эше илышышем лийын огыл, – сыраш тўнале шофёрна. Машина капотым почын шындыш, да ме öрмына дене тўнгын шогална: моторышто пырыс кия! Пунжо кум тўсан: шемалге-йошкарге, шеме да ошо. Тудо вуйжым нöлтале, кок могырышкыла ончале да, корно тўрыш тöрштен, луман пасушкыла кудал йомо.

Эн ончыч инспектор ушым нале, документшым шофёрын кидышкыже шуралтыш да шке машинаже велке ошкыльо. Вара председатель помыжалте:

– Пырышым кө тушко шўшкын?
– Кевыт ончылан чарнымекина, ыраш шонен тушко шке пурен, очыни? – мужедеш шофёрна.
– Тарванымекина, тöршташ лўдын да тушанак туртын возын.

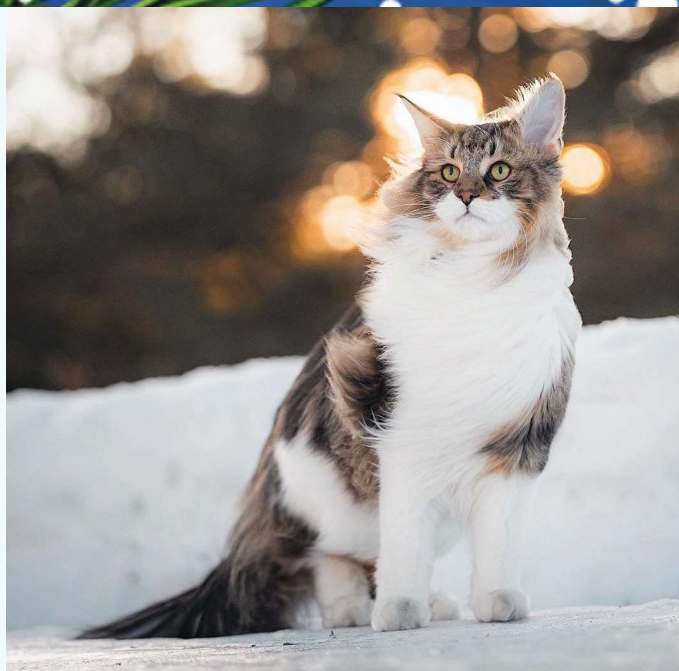
– Вара ныл шагат тыге кудалын? – тугак öрын йодо председатель.

– Туге лектеш, – шофёрна воштыл колтыш. Тудеке меат ушнышна. Воштыл чарнымек, председатель ойла:

– А вет таклан огыл тыге лие. Двигательным номержым нигунам терген огытыл, да эше теве тачысе семын пасу корнышто.

– Кавапундашысе вий-шамыч пырысым чаманенит дыр, – вуйжым удырале шофёрна...

Тыге лиймым мый монденамат ыле, но иктаж ныл ий гыч пырыс шке нергенже адакат шижтарыш. Тиде гана кенже ыле. Мыйым мўндыр ялыш черле кува деке кондышт. Тудо шкетын

илен, воктенырак ик родыжат кодын огыл. Тўс каен пытыше пырдыж обойышто карандаш дене олесе кок адресым возен шындыме, ўдыржö ден эргыжыным. Фельдшер ўдырамашын ойлымыж почеш, адрес-влак чын огытыл: ала йонгылыш возымо, ала шочшыжо-влак тушеч каеныт. Нуно шкештат авашт деке ятыр ий толын ончалын огытыл, илат ала уке – нигö ок пале. Фельдшер ўдырамаш ала профессийже тидым йодешат, ала поро кумылан улмыжлан көра ты кувам кертмыж семын ончаш тырша.

– Огына шукто манын чот лўдынам ыле, – соборованийым мучашлымекем, каласыш тудо.
– Кум кече ончыч ковайна колен шуын ыле. Мый тендан деке йынгырташ куржым, мўндыр приходыш каенда манын каласышт. Мый тудо приходыш йынгыртышым, тушто адакат кызыт гына кайыш, маныт. Ну, шонем, коваем языкшым касарыдеак каен колта мо вара? Вет Пырчесым подыл шукташ да соборованийым эртен керташ жапым Юмо пуыжо манын, тудо пеш чот сöрвалыш. Пеленже кас лиймешке шинчышым да мöнгö куржым, сурт сомылкам шкемын улыс. Малаш вочмем деч ончыч ковайым ончалаш угыч толым. Пöртыш пурен шогальым – коваем огеш мале. Мо лиймым мылам каласкалаш пиже. «Мый вет малышыла коленамат ыле, – манеш. – Шўмем чот-чот ишен шындыш, а вара корштыш эркын лушкыш, йöршеш пытыш, мылам моткочак ласка лие... Да трук ала-мо тўрвем да нерем чыгылтылаш тўнале, тунамак ончыч шижме ласкалык йомо да угыч чот корштымым шижаш тўналым». Тиде чыгылтышлан көра коваем помыжалтын. Онгыштыжо пырысше киен да öрышыж дене чыгылтылын. Тудо озаж дене осал паша лийшашым шижын витне. Ковай пыкшеак кынелын да эмжым йўын, тыге илыше кодын. Пырыслан көра гына коваем тендам вучен шуктыш.

Протоиерей Ярослав ШИПОВ,
«Батюшки и коты. Истории о тех,
кто помнит Рай» книга гыч

ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

- пища с растительным маслом
 - пища без растительного масла
 - разрешение на рыбу
 - полное воздержание от пищи
 - разрешение на рыбную икру

- разрешение на вино
 - из трапезы исключается мясо
 - сплошные седмицы
 - постные дни
 - особое поминовение усопших

2 – Чын илыше святой Иоанн Кронштадтскийын кечыже.

3 – Киевын, Москван да уло Русьын митрополитше святитель Петрын кечыже.

4 – Чот орланыше Анастасия Узорешительница кечыже.

ЯНВАРЬ. ЧЕРКЕ ПАЙРЕМ

7 – Господь Юмына да Утарышына Иисус Христосын Шочмо кечыже.

8 – Юмым Шочыктышо Эн святой Аван погынжо. Марий кундемысе священномученик Леонид Антощенко епископын кечыже.

13 – Преподобный Паисий Святогорецын да Марий кундемысе священномученик Михаил Березины кечышт.

14 – Господьлан пүчмө йўлам шуктым кече. Святитель Василий Великийын кечыже.

15 – Преподобный Серафим Саровскийын колымо (1833) да мощыжым мумо кече (1991).

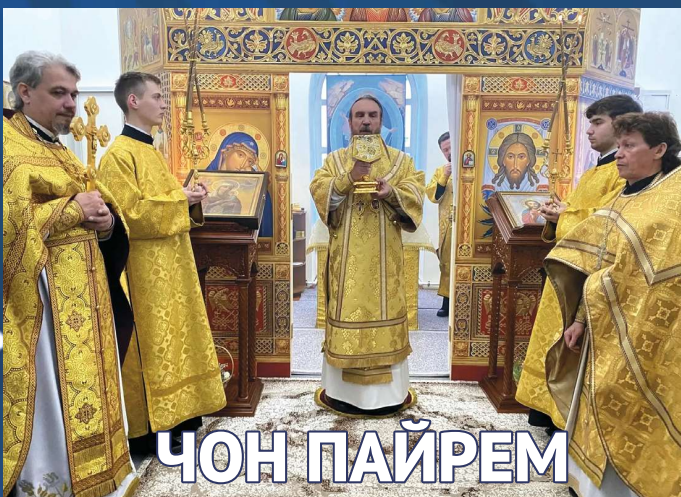
19 – Иисус Христосын Тынеш пурым да Юмо Кончымо кече.

20 – Господь ончыч Толшо да Тудым Тынеш пуртышо святой пророк Иоаннын погынжо.

25 – Святой орланыше Татианан кечыже.

27 – Апостол-влак дене тюр улшо Нинан кечыже.

30 – Преподобный Антоний Великийын кечыже.

ЧОН ПАЙРЕМ

Кугунур селасе Юмын Кончымо лүмеш Черкыш коштшо-влакын чонешышт 2025 ий 13 декабрь кугу пайрем семын лакемалт кодын.

Апостол Андрей Первозванныйын кечыжым палемдыме ты кечын Минусинск да Курагинын епископшо Серафим пайрем Литургийым вуйлатен.

Владыка Серафимын шочмо верже – Йошкар-Ола. Тыштак Юмым уло чонжо дене йораташ тўнгалын, священнослужитель корныш шогалын. Отпуск жапшылан тудо шочмо верышкыже толын да 13 декабрьште Кугунур селашке миен. Могай куанле лийын тиде тат! Изи черке калык дене темын, а алтарь – священнослужитель-влак дене! Тудын преосвященствылан Кугунур черкын настоятельже иерей Олег Михайлов, Йошкар-Оласе черке-влакын священнослужительышт иерей Александр Лоскутов, иерей Никита Иванов, диакон Алексей Кузнецов полшенят. Регент Ирина Лебедеван вуйлатыме черке хор сылнын-сылнын Юмым моктым мурым мурен. Шуко мурыжо марла йонгеныт! А чон куанен, тудо Юмым моктен! Тыгай службо – чон пайрем, тыгай вашлиймаш – мондалтдыме тат! Юмылан тау, тыгай шижмашым чонешна ылыжтен!

Татьяна МИХАЙЛОВА,
Оршанке район

КУАНЕН ЧИЯЛТЕНА

Сөрвалымым Юмо колжо манын, йылме дене гына
Огыл, а уло шўм-чон дене кумалман.

**Архимандрит Иоанн
(Крестьянкин)**

Шолыштдеат, яжарланыдеат,
осал пашам ыштыдеат, шыпак
илаш лиеш. Калык коклаште шкен-
дым шот дене кучен мошташат
лиеш. Неле, но лиеш. Но тиде
эше христианин, Юмылан йөршө
лиймым ок ончыкто. Юмылан
тўжвал сын гына ок кўл. Юмылан
мо мемнан көргыштө улмо, шкенан
могай улмына күлешанрак.

**Протоиерей Димитрий
Смирнов**

"ШЎМ-ЧОН ИЗОЛЫК" МАРИЙ ПРАВОСЛАВНЫЙ ЖУРНАЛ

Учредитель: "Руш Православный Черкын Йошкар-Оласе да
Марий Элысе епархийже (Московский Патриархат)" религиозный
организаций.

Журнал зарегистрирован Управлением Федеральной службы
по надзору в сфере связи, информационных технологий и
массовых коммуникаций по Республике Марий Эл, свидетельство
о регистрации ПИ № ТУ 12-0164 от 12 декабря 2013 года.

Тираж: 1500 экз. Формат - А-4-12. Заказ № 2078

Журнал легке жап - 30.12.2025 ий.

0+ - знак информационной продукции согласно ФЗ от 29.12.2010 г.
№436-ФЗ.

Журналым редакцийште погымо да верстатлыме. "Стринг" ИПФ ООО-
што савыктыме. Адресше: 424007, Йошкар-Ола, Строитель урем, 95,
101А корпус, 12-12А пöлем.

ЮМЫН ШОЧМО КЕЧЕ

*Каваште лум пырче-влак модын,
Пörдын волат мландываке.
Пушкыдо мамык тōшакым
Шындыш шарен сōрал теле.*

Припев:

*Таче Юмын шочмо кече.
Юмын Эрге шочын таче.
Юмо толын утараш,
Курым ылышым пуаш.*

*Окнаш тўрлө тўрым тўрлен,
Ош сывыным пуйто шарен.
Кўшнө йўлен чолга шўдыр.
Мария, улат Яндар Ёдыр.*

Припев:

*Шепкаште киен изи Эрге,
Уке Тудын деч нигö шерге.
Пылпомышын, мландын Оза.
Волышыч ўлык Аза.*

Припев:

**Лариса ЯКОВЛЕВА,
«Пырче» рушарня школ,
Арын приход**

Редакцийын да издательын адресышт: 424000, Йошкар-Ола,
Вознесенский урем, 81, 224-ше пöлем.

Тел.: (88362) 45-39-54.

E-mail: marlagazet@mail.ru

Тўг редактор: Н.В. Чузаев (протоиерей).

Редакционный совет: И.А. Сапаев (иерей), Д.В. Смирнов,
А.П. Чемякова, А.В. Эманова.

Компьютер дене келыштарыше: Д.В. Смирнов.

Ак - кутырен келшыме почеш. Авторын да редакцийын
шонымашышт тўрлө лийын кертт. Серыш-влак мōнгеш огыт
колталт.

**РЕДАКЦИЙ ЙОДЕШ: ЖУРНАЛЫМ ШАЛА
КЫШКЫЛТАШ ОГЫЛ. ЛУДЫНАТ - ВЕСЫЛАН ПУ!**